

Nacistické zásahy do české pozemkové držby za okupace

(Normativní obraz)

Jaroslav Michl

Úvodní poznámky

Samostatnou kapitolou nacistických zločinů páchaných na českém národě po dobu okupace bylo vyvlastňování české pozemkové držby jako příprava k plánované germanizaci českých zemí, k níž hodlali nacisté přikročit po „vítězné válce“. Tato stať chce podat souhrnný přehled nacistických zásahů do české pozemkové držby a ukázat na cílevědomou germanizační politiku, kterou okupanti sledovali a uplatňovali na tomto úseku již od dob Mnichova. Všímá si proto v první řadě právní (recte: pseudoprávní) konstrukce, do které oblékaly okupační orgány své mocenské zásahy (ať se již tak dělo pod pláštěm „práva říšského“ či „práva protektorátního“), a jejich praktických důsledků, k nimž došlo na nacisty okupovaném území Československé republiky (v zemích českých) v době nesvobody.

Souhrn právních předpisů, vydaných v době nesvobody s platností pro okupované území Československé republiky (včetně právních předpisů vydaných v době tzv. druhé republiky), dává tento normativní obraz:

1. Dvojitý normativní ohnisko: přímé říšskoněmecké a z něho odvozené protektorátní se zásadní recepcí dosavadního právního řádu československého, „pokud neodporuje smyslu převzetí ochrany Německou říší“.¹

2. Přímé nacistické normy: zákony a nařízení publikované v Říšském zákoníku (Reichsgesetzblatt — RGBl.) a nařízení říšského protektora pro Čechy a Moravu, publikovaná ve Věstníku říšského protektora pro Č. a M. (Verordnungsblatt des Reichsprotectors f. Böhmen und Mähren — VBIRProt., od 1. září 1943: Verordnungsblatt des Deutschen Staatsministers f. B. u. M. — VBIBM.).

3. Nepřímé nacistické (okupantské) normy, tzv. vlastní protektorátní normy vydávané „protektorátní vládou“ v rámci její „autonomní normativní pravomoci“, ve skutečnosti však vždy s předchozím souhlasem úřadu říšského protektora, popřípadě přímo z jeho příkazu.² Vlastní normativní pravomoc „pro-

¹ Führererlass vom 15. März 1939, RGBl. I 485 a č. 75/1939 Sb., čl. 1 a 2.

² VO vom 7. Juni 1939, RGBl. I 1039 a VO vom 1. September 1939, RGBl. I 1681. — Srv. dále Verwaltungsrecht (sbírka: Schäffer, Neugestaltung von Recht u. Wirtschaft, 14. Heft, 1. Teil. Leipzig, Verlag W. Kohlhammer 1941, str. 62—63, ad 2.I.2. písm. c):

tektorátní vlády“ se opírala přitom o neústavně projednanou zmocňovací normu z tzv. druhé republiky, podle níž byl zmocněn prezident republiky ke změnám ústavní listiny a vláda k vydávání nařízení s mocí zákona.³ Tato norma, vydaná původně s dvouletou platností (do 17. 12. 1940), byla bez časového omezení prodloužena a pozměněna normou říšského protektora z 12. prosince 1940.⁴

4. Heydrichovou likvidací pravomoci „protektorátní vlády“ jako kolektivního orgánu „autonomní“ státní moci, k níž došlo po popravě gen. inž. Eliáše,⁵ byla v r. 1942 normativní působnost vlády přenesena na resortní ministry: vydávání vládních nařízení (primární normy podle zmocňovacího zákona) bylo vyhrazeno předsedovi vlády, ale bylo vázáno na návrh a spolupodpis resortního ministra; naopak správní působnost příslušející dříve vládě (vydávání sekundárních norem atd.) vykonával resortní ministr se souhlasem předsedy vlády. Jednotlivé resorty hlídali a fakticky řídili vysocí nacističtí hodnostáři jako plnoprávní zástupci českých ministrů,⁶ pokud nebyly některé jejich odbory vůbec vyňaty z pravomoci ministrů a podřízeny tzv. komisařským vedoucím, podléhajícím přímo úřadu říšského protektora (der kommissarische Leiter). V jednom i druhém případě rozhodovaly tedy o vydání každé normy okupantské orgány.

5. Téhož roku (1942) utužena byla závislost českých politických úřadů, jako výkonných orgánů „autonomní“ protektorátní správy, na okupačních orgánech nařízením říšského protektora o přenesení správní působnosti úřadu zemských vrchních radů (Oberlandrat) na okresní a zemské úřady. Počet okresních úřadů byl snížen a v rámci správních obvodů „oberlandrátů“ zřízena protektorátní meziinstance „vedoucích okresních hejtmanů“ (geschäftsführende Bezirkshauptmänner), kteří vyřizovali německou agendu „z říšského příkazu“ (Reichsauftragsverwaltung — RAV) pod přímým dozorem býv. „oberlandrátů“.

„Er (tj. der Reichsprotektor) übt einen weitgehenden Einfluss auf die autonome Rechtsetzung der Organe des Protektorats aus: ... Die Verkündigung neuer tschechischer Gesetze u. Verordnungen ist auszusetzen, wenn der Reichsprotektor Einspruch einlegt. Ferner kann der Reichsprotektor das autonome (tschechische) Recht ändern, soweit das gemeinsame Interesse es erfordert“.

³ O neústavním postupu při projednávání zmocňovacího zákona srv. C. Horáček: K problému kontinuity československého ústavního práva (Sborník věd právních a státních, roč. XLIV—XLVI (1946, str. 51).

⁴ Ústavný zákon č. 330/1938 Sb., prodloužený a pozměněný nařízením říšského protektora: VO vom 12. Dezember 1940, VBIRProt. 604.

⁵ Dr. Miloš Stádník: *Generál Eliáš a český odboj* (Právo lidu, roč. 48/1945; č. 32 ze 17. června 1945, str. 2.)

⁶ VO vom 27. Februar 1942, VBIRProt. 42, a vl. n. č. 80/1942 Sb. — V ust. § 2 tohoto vl. n.: „Pro případ svého zaneprázdnění určí ministr vyššího úředníka svého resortu za svého všeobecného zástupce“ byl skryt předem zamýšlený úmysl okupantů určit českému ministrovi jako zástupce s plnou zastupitelskou pravomocí nacistického „vyššího úředníka“, jemu vnuceného.

tů“, nyní „inspektorů říšského protektora“ (Inspekteure d. RProt.), a používali v této své funkci říšskoněmeckého úředního razítka.⁷

O rok později došlo k dalšímu odbourání „autonomního“ postavení Protektorátu v rámci Říše zrušením funkce Státního tajemníka u úřadu říšského protektora a zřízením instituce Německého státního ministra pro Čechy a Moravu, na kterou byla fakticky přenesena veškerá výkonná moc v Protektorátě, takže funkce říšského protektora nabyla povahy čistě formální. Znamenalo to další krok k zamýšlenému poválečnému formálnímu zrušení Protektorátu Č. a M. a přípravu k nové organizaci říšské správy v českých zemích, včetně území pohraničních a jejich župního zřízení. V tom směru je příznačné, že policejní pravomoc K. H. Franka jako německého státního ministra pro Č. a M. (tedy nikoli již „pro Protektorát Č. a M.“) byla rozšířena též na policejní aparát „župy sudetské“, i když tato „personální unie mezi nejvyšším státním vedením a vyšším velitelem SS a policie“ byla odůvodňována vzrůstajícím se partyzánským hnutím v českých zemích.⁸ V dubnu byla centralizace veřejné správy v Protektorátě dále utužena vztahením unifikačního nařízení o výkonu správy „z říšského příkazu“ též na ústřední úřady „autonomní“ správy, na které byl přenesen výkon některých správních úkolů úřadu německého státního ministra; v této své funkci podléhali čeští ministři jedině pokynům německého státního ministra K. H. Franka.⁹

Vývoj právních vztahů mezi Německou říší a Protektorátem s postupným odbouráváním jeho „autonomní správy“ podává názorný obraz skutečné politické linie, kterou sledoval Hitler od počátku svého nástupu proti Československé republice: její úplné vymazání z mapy Evropy a úplné přivtělení historických zemí českých do Velkoněmecké říše. Mnichov — Protektorát — to vše byly pouhé fikce, podvod a lest, pouhý „manévr“, který měl zastřít konečný cíl: vyhlazení českého národa a germanizaci jeho území. Mocenské zásahy nacistů do české pozemkové držby, které vylíčíme dále v jejich obecném souhrnu, jsou dalším nezvratným důkazem skutečných záměrů zločinné nacistické politiky ve střední Evropě.

České země a nacistická „Ostland-Politik“

V historické souvislosti se jeví Hitlerova agrese proti Československu jako vyvrcholení velkoněmecké ideologie, která se formovala v Německu od r. 1870

⁷ Führererlass vom 7. Mai 1942, RGBI. I 329; VO vom 23. Mai 1942, VBIRProt. 118, spolu s Erste DVO vom 23. Mai 1942, VBIRProt., 119 a Zweite VO vom 19. April 1944, VBIBM. 67 spolu s Zweite DVO vom 23. Mai 1944, VBIBM. 45; k tomu vl. n. č. 185/1942 Sb.

⁸ Führererlass vom 20. August 1943, RGBI. I 527 a Runderlass des Ministeriums des Innern vom 4. September 1943, z. B-1800-1/9-43-I/1; dále srv. o policejní personální unii z knihy *Chtěli nás vyhubit*, (srv. pozn. 12), dok. č. 13 a St. Šisler: *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1938—1945* (Sborník archivních prací 2/1963, str. 46—95).

⁹ Srv. Zweite VO vom 19. April 1944, VBIBM. 67.

na počátku období monopolistického kapitalismu. Ke specifickému rysu německého imperialismu patří těsné spojení hospodářské expanze s expanzí nacionalistickou, kdy boj o hospodářský prostor se ztotožňuje s myšlenkou hegemonie rasové. Obě tyto složky probíhají současně i odděleně, v různých formách podle dané objektivní situace. Nacionální otázka hrála však od samého počátku podstatnou úlohu ve vývoji německého imperialismu a byla jím využívána, aby připravovala půdu k realizaci jeho hospodářskopolitických cílů.¹⁰

Pro šíření a upevňování velkoněmeckých nacionálních zájmů byl založen v r. 1891 v Berlíně Allgemeiner Deutscher Verband.¹¹ Ale již v sedmdesátých letech se potkala velkoněmecká myšlenka se silným ohlasem v monarchii rakousko-uherské, zvláště mezi německými soukmenovci v českých zemích. Zde našlo Všeněmecké hnutí (Alldeutsche Bewegung) svého duchovního otce v Georgu Schönererovi (spatřoval konečný cíl svých snah ve státněpolitickém splynutí všech rakouských Němců v Německé říši) a vyústilo v založení německo-socialistické strany, pozdější Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei v Československu.¹² Zahrnutí českých zemí do „německého životního prostoru“ dalo podnět k řadě úvah a návrhů na řešení státoprávních a národnostních poměrů v této podunajské oblasti. Tehdy poprvé byla také vyslovena myšlenka anexe českých zemí a jejich plné germanizace vysídlením českého obyvatelstva. „Česká otázka“ se tak stala ústřední otázkou velkoněmeckých agresivních plánů ve střední Evropě; půda pro jejich realizaci byla od té doby záměrně připravována Všeněmeckým svazem, usměrňujícím kulturněpolitickou činnost nejrůznějších německých spolků působících v českých zemích a později v Československu.¹³

Nástupem nacismu v Německu nabyly tyto dosud jaksi po straně šířené tendence a zastřeně probíhající akce oficiálního charakteru. Teze formulující cíle německé imperialistické expanze byly jednoznačně vytyčeny v nacistické bibli *Mein Kampf*. Přitom stará myšlenka pangermanismu byla umocněna mythem o „krvi a půdě“ (Blut u. Boden), o „nadřazenosti“ německé rasy

¹⁰ Srv. mj. protipolskou germanizační politiku („hakatismus“) pruských osídlovacích společností (Verein für Förderung des Deutschtums [1894], později Deutscher Ostmarkverein [1899]) na Poznaňsku na přelomu století (v Horním Slezsku ještě krátce před plebiscitem v r. 1919) a administrativní vyvlastnění veškerého polského pozemkového majetku v západních polských územích „zpět přivtělených“ na počátku druhé světové války k Říši. (A. M. Mayer: *Boj o Poznaň*, Hospodářské poměry, organizace a zápasy v Poznaňsku. Praha 1910; W. Jastrzębowski; *Rzeczy niemieckiego okupanta w Polsce 1939—1945 r.* Państwo i Prawo, I/1946, sšt. 2, str. 3n a sšt. 3, str. 22n).

¹¹ Jiří Kořalka: *Všeněmecký svaz a česká otázka koncem 19. století*. Rozpravy ČSAV, ř. SV, roč. 73/1963, sšt. 12.

¹² V. Král: *Chtěli nás vyhubit*. Dokumenty o nacistické vyhlazovací a germanizační politice v českých zemích v letech druhé světové války (Praha, NV 1961): předmluva, str. 7—8. Upozornění: Originální německé znění těchto nacistických dokumentů je obsaženo v témže chronologickém pořadí a číslování v publikaci: *Die Vergangenheit warnt*. Praha, Orbis 1960.

¹³ Srv. J. Kořalka, *l. c.*, str. 56n.

a o jejím poslání ve střední a východní Evropě. Německému koloniálnímu imperialismu určuje Hitler nový směr: navázání na územní výboje na východ, přerušené před 600 lety, cestu býv. Řádu německých rytířů.¹⁴

Nastoupil tuto cestu okupací Československa, jehož prostor se stal nástupišťem k dalším výbojům na východ. Cílem okupace českých zemí byla germanizace půdy a její obsazení německým kolonistou. Poněvadž nacistická ideologie „čisté“ rasy nepřipouštěla hromadnou germanizaci neněmeckých národů (nebezpečí míšení „čisté“ krve germánské rasy s krví národů „méněcenných“), mělo být negermánské obyvatelstvo dobytých zemí podrobena selekci: rasově vyhovujícím jedincům měla být dána příležitost k poněmčení, „tvrdé lebky“ měly být vyhlazeny, zatímco ostatní obyvatelstvo mělo být hromadně vysídleno daleko na východ.¹⁵

Období Mnichova a okupace českých zemí byly osvětleny četnými monografickými pracemi a vydáním nacistických dokumentů, svědčících o tom, jak okupanti již během války připravovali uskutečnění svých záborových a extirpačních plánů v českých zemích. Náš výklad se omezuje na vylíčení *záborů půdních*, které prováděli okupanti na území tzv. Protektorátu konfiskacemi a vyvlastňováním české pozemkové držby. Snaží se podat obraz právních norem, kterých nacisté při těchto svých expropriačních akcích využívali, a ukázat na *záměrnost a vnitřní souvislost* zdánlivě na sobě nezávislých opatřeních, jež všechna vyústila k jednomu cíli: narušit souvislost české pozemkové držby a vrazit německé klíny do národnostně kompaktních českých oblastí.

Vyvlastňování české půdy se dotýkalo převážně držby zemědělské a probíhalo na úseku zemědělském souběžně s přizpůsobováním české zemědělské výroby organizaci říšskoněmecké a s obsazováním klíčových pozic hospodářských a finančních nacistickými orgány. V zemích českých, na území Protektorátu,¹⁶ vykazovala proto nacistická zemědělská politika dva aspekty: jednak bezprostřední cíl maximálního využití československé zemědělské výroby pro

¹⁴ A. Hitler: *Mein Kampf* (München, Franz Eher Nachf., 11. Aufl. 1941), zvl. str. 742 (Wiederaufnahme der Ostland-Politik).

¹⁵ J. Tesař: *Poznámky k problémům okupačního režimu v tzv. protektorátě* (Historie a vojenství, 1964, str. 161n a 333n); A. Šnejdárk: *Dokument o vzniku tzv. generálního plánu „Východ“* (ČSČH, roč. IX/1961, str. 422n).

¹⁶ Po Mnichovu odtržená pohraniční území zemí českých považovali nacisté za oblast, v níž byla otázka národnostní zásadně vyřešena jejich inkorporací do Říše a vytvořením župy „Sudety“, popř. začleněním ostatních částí do sousedních žup (Bavorská východní marka, Horní Dunaj a Dolní Dunaj a Slezsko (Hlučínsko).) Likvidaci obyvatelstva české národnosti, které zůstalo na odtrženém území (více než 700.000 osob), prováděli především župní vedoucí vyvlastňováním české držby a jejím přidělením německým přesídlencům. Definitivní řešení úplné germanizace se hledalo v novém administrativním uspořádání celého území českých zemí, k němuž mělo dojít po připravovaném zrušení „Protektorátu“ a přímém včlenění jeho území do Velkoněmecké říše. (Srv. *Chtěli nás vyhubit*, I. c., dok. č. 5, 6 s příl. 1 a 2, č. 15, 19, 21 a 29; srv. též J. Vrbata: *Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938—1945* (Sborník archivních prací, roč. XII/2/1962, str. 45—67).

potřebu válečného hospodářství Říše (české země jako zásobovací komora), jednak výhledové zaměření a přípravu na poválečné „Endlösung“, tzv. konečné vyřešení otázky „českého prostoru“.¹⁷

Zneužití československých právních norem okupanty

Nacistický vpád do české pozemkové držby a germanizace půdy vykazují od samého počátku jasně promyšlený postup, i když vyvlastňovací zásahy byly na oko zastírány (zejména v počátečním období) nejrůznějšími záminkami, zejména povahy vojenské a trestně hospodářské, a bylo pro ně používáno namnoze československých norem, zneužitých a přizpůsobených zájmům okupantů.

Zásahy do české pozemkové držby začaly na židovském majetku; v tomto případě podle nacistických norem. Skoro v zápětí po obsazení pomnichovského zbytku českých zemí německou armádou vyšla nařízení šéfů civilní správy při armádní skupině 3 (Čechy) z 29. března 1939 a armádní skupině 5 (Morava) ze dne 22. března 1939 o opatřeních s židovským majetkem všeho druhu, jež byla o tři měsíce později nahrazena nařízením říšského protektora z 21. června 1939 o židovském majetku, s částečnou zpětnou platností k 15. březnu 1939.¹⁸ Tato nařízení obsahovala zákaz vlastnických dispozic s židovským majetkem všeho druhu bez písemného schválení německých orgánů a umožňovala, aby říšský protektor (jeho orgány) dosazoval na tento majetek „v případech, kde to uzná za vhodné“ správce k věrné ruce (Treuhandler), kteří, jsouce dosazeni německým orgánem, podléhali podle nařízení o výkonu občanského soudnictví v Protektorátu pravomoci německých soudů bez ohledu na svoji státní (protektorátní) příslušnost.¹⁹

¹⁷ Pod heslem „Wiedereindeutschung“, zpětného poněmčení „původně germánského prostoru“, chystali nacisté — jak to s bezohledností sobě vlastní vyslovil Heydrich hned po svém příchodu do Prahy ve svém projevu v Černínském paláci 2. října 1941 — úplnou germanizaci zemí českých, jež byly — podle téhož Heydricha — v německých dějinách „srdcem říše“ (Herzstück des Reiches) a „v příznivých dobách baštou německví“ (Bollwerk des Deutschtums) a — podle Bismarcka — „citadelou Evropy“ (Citadelle Europas). Ostatně výrok „železného kancléře“: „Kdo má Čechy, má Evropu“ (Wer Böhmen hat, besitzt Europa) bylo moto elaborátu „Das Bodentum unter deutscher Leitung — Ausblick in die Zukunft“, který připravilo pro K. H. Franka oddělení Landwirtschaft u. Ernährung v úřadě říšského protektora 2. října 1940. Cestu k této „Endlösung“ nastínil K. H. Frank na poradě z 9. října 1940 v úřadě říšského protektora otevřeně a bezohledně: soustavná kolonizace české půdy německým rolnictvem, vyhlazení pokrokové inteligence jako Říši zvláště nebezpečné, masové poněmčení „rasově vyhovující“ části českého obyvatelstva a odsun ostatních v rámci tzv. „generálního plánu Ost“. (Srv. pozn. 14 a dále: *Chtěli nás vyhubit*, I. o., pozn. 15 i. f. a další dok. č. 7, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 31; srv. také předběžnou zprávu K. H. Franka Himmlerovi o přípravách germanizace v českých zemích z 26. června 1940 (poznámka č. 13 u dok. č. 6).)

¹⁸ VO vom 21. Juni 1939, VBIRProt. 45 (cf. §11).

¹⁹ Zweite VO vom 20. März 1940, RGBl. I 533, ust. §4. Toto obecné procesní ustanovení mělo ovšem pro českou pozemkovou držbu ničující následky: majetky pod ně-

Další nacistickou normou umožňující zabírání české půdy bylo nařízení říšské vlády o konfiskaci jmění v Protektorátu Č. a M., zmocňující říšského protektora konfiskovat ve prospěch Říše jmění osob nebo sdružení, „které podporovaly snahy Říši nepřátelské“.²⁰

Ve skutečnosti měly obě tyto skupiny norem povahu norem konfiskačních, neboť tzv. správa k věrné ruce znamenala fakticky trvalé odnětí držby dosa-
vadnímu vlastníku a ve svých důsledcích likvidaci tohoto majetku ve prospěch
Říše (Reichseigentumsvermögen), u židovského majetku prostřednictvím
nacistické Zentralstelle für Regelung der Judenfrage — Auswanderungsfonds
für B. u. M.

Z hlediska soustavného a hromadného vyvlastňování české půdy byly však
tyto nacistické okupační normy nástroji spíše vedlejšími. Pro svůj dábel-
ský plán připravit ještě v době války budoucí likvidaci „českomoravského pros-
toru“ zneužili nacisté dvě československé normy, pocházející z období tzv.
druhé republiky a vyvolané potřebou státního zásahu do soukromého pozem-
kového vlastnictví za účelem úpravy vnitrostátních hospodářských poměrů
vzniklých v důsledku pomnichovské okupace pohraničních území ČSR (opa-
tření půdy českým rolníkům vyhnaným z pohraničních oblastí, její výkup pro
potřeby veřejných zařízení apod.). Bylo to jednak opatření Stálého výboru
Národního shromáždění ze dne 16. listopadu 1938, opravňující vládu k zásahům
do soukromé držby v souvislosti s potřebami hospodářského přebudování po-
mnichovského státu, jednak vládní nařízení z 21. března 1939, které umožňo-
valo dosazovat do hospodářských podniků opuštěných nebo špatně vedených
důvěrníky, nebo u podniků z hlediska veřejného zájmu zvláště důležitých anebo
opuštěných, vnucenou správu.²¹ Třetí československou normou okupanty zneu-
žitou byl zákon o vyvlastnění k účelům obrany státu, který byl prohlášen

meckou vnucenou správou přecházely masově cestou exekuční likvidace, kterou ně-
mecké soudy záměrně povolovaly, do vlastnictví Německé říše.

²⁰ VO vom 4. Oktober 1939, RGBI. I 1998.

²¹ Opatření Stálého výboru z 16. listopadu 1939 č. 291 Sb., o vyvlastnění a o některých
jiných opatřeních k účelům hospodářského přebudování státu nebo dočasného zajištění
nezaměstnaných osob, mělo umožnit urychlený a pružný postup při získávání nemovi-
tostí a věcných práv cestou vyvlastnění zejména k účelům komunikačním, vodohospo-
dářským a v oboru hospodaření elektřinou, k nápravě ničivých důsledků vyvolaných
odtržením pohraničního území. Proto byla právní konstrukce vyvlastňovacího řízení
ve srovnání s vyvl. řízením k účelům obrany státu (z. č. 63/1935 Sb.) pozměněna tak,
aby bylo možno zahájit stavební a jiné práce na cizím pozemku ještě před definitivním
skončením vyvlastňovacího a zejména odškodňovacího řízení. Byla také zvýhodněna
pozice vyvlastňovaného subjektu při stanovení náhrady, mj. tím, že byl brán zřetel
také k nepříznivým důsledkům částečného vyvlastnění hospodářského podniku na jeho
celkovou rentabilitu (pokles výnosovosti zejména u menších zemědělských hospodář-
ství). — Vládní nařízení z 21. března 1939, č. 87 Sb., o správě hospodářských podniků
a o dozoru nad nimi, bylo připraveno v národohospodářském zájmu pomnichov-
ského Československa ještě před 15. březnem; vyhlášením po 15. březnu se stalo
v rukách okupačních orgánů účinným nástrojem germanizačním (viz níže).

za platný ve prospěch Říše „v rámci ochrany převzaté Říše pro Protektorát Čechy a Morava“ nařízením říšského protektora z 11. dubna 1939.²² Za platný ve prospěch Říše byl již dříve — na samém počátku březnové okupace — prohlášen čs. zákon o obraně státu a jeho provádění bylo vyhrazeno říšským orgánům a soudům.²³

Dosah zneužití těchto československých norem (zejména vl. nař. č. 87/1939 Sb.) okupační správou nespočíval ani tak ve skutečnosti, že se staly právním nástrojem pro zásahy do české držby (nacisté mohli kdykoli použít vlastních norem, ať již stávajících nebo ad hoc vydaných), jako spíše v tom, že jakožto „české normy“ zastíraly skutečné, protičeské vyvlastňovací cíle okupanty sledované.

Jako zvlášť zpupného a provokativního agresivního činu nacistického Německa z doby těsně po Mnichovu, namířeného proti okleštěnému Československu, budiž zde vzpomenu „československé“ normy o stavbě dálnice Vratislav—Brno—Viedeň,²⁴ která byla na československé vládě Hitlerem vynucena, ačkoli výše zmíněné opatření Stálého výboru č. 291/1938 Sb. bylo dostatečným právním nástrojem k získávání pozemků a práv pro stavbu, zařízení a práce spojené se zřizováním dálnic. Nacistům však šlo zde o něco více — o vytvoření exteritoriálního koridoru napříč okleštěným Československem. Byla to ponižující norma, vydaná pod přímým diktátem Hitlera a porušující zjevně státní svrchovanost československou. Byla současně zjevným dokladem toho, že již po Mnichovu považovali nacisté Československo za svoji kolonii, a současně důkazem, že nacistická okupace počala fakticky již Mnichovem. Hitler si vynutil k vyvlastněné trase dálnice exempci teritoriální (výsostné právo Říše) a pro německé osoby na ní zaměstnané exempci personální (pravomoc říšskoněmeckých soudů). Nadto obsahovala tato norma procesní ustanovení podstatně poškozující vyvlastňované subjekty (porušení zásady

²² Zákon č. 63/1935 Sb. a VO vom 11. April 1940, VBIRProt. 162. „Druhé nařízení“ říšského protektora z 23. července 1942 (VBIRProt. 217) rozšířilo rozsah vyvlastnění a „zjednodušilo“ vyvlastňovací řízení v neprospěch vyvlastněných zejména tím, že umožnilo odloučení výměru o vyvlastnění od rozhodnutí o odškodnění, zavedlo okamžitou platnost vyvlastňovacího výměru a vyslovilo jeho nenařikatelnost před n. s. s., umožnilo vydávání hromadných vyvlastňovacích výměrů pro celá katastrální území anebo obce atd. Výnosem říšského protektora z 28. ledna 1943 (VBIRProt. 16), byla působnost, příslušející podle zák. č. 63/1935 Sb. okresním úřadům, svěřena též vedoucímu „Bodenamtu“ (pozemkového úřadu pro Č. a M.), který však ještě před tímto zmocněním zasahoval do vyvlastňovacího řízení a rozhodování o náhradě. Opravné prostředky byly vyloučeny, neboť „Bodenamt“ rozhodoval jako ústřední úřad a stížnost k n. s. s. byla „Druhým nařízením“ vyloučena.

²³ Zákon č. 131/1936 Sb., VO vom 20. Juni 1939, VBIRProt. 44. (Toto nařízení bylo vyhlášeno v pražském nacistickém časopise Der neue Tag 22. června 1939 se zpětnou platností ke dni 16. března 1939 a republikováno v VBIRProt. 44.)

²⁴ Vl. nař. č. 309/1938 Sb. — S projektem dálnice se bezodkladně započalo, ale v důsledku válečných poměrů nedošlo prakticky k jeho realizaci, kromě některých základních prací u Jevíčka na sev. Moravě a u Ostrovačic u Brna, jež byly později zastaveny.

slyšení stran, zásady nařikatelnosti správního aktu aj.). Výstavba této dálnice znamenala pro Československo také velkou ztrátu národohospodářskou. Zatímco při strukturálních pomnichovských územních změnách potřebovala naše zemědělská výroba nezbytně půdní soustředění (scelování zemědělských pozemků), vrážel německý koridor další cizí klín do souvislého českého území, odnímal a tříštil půdu pracujícího rolnictva. Dálnice, pro naše národní hospodářství neužitečná, měla sloužit výlučně obchodnědopravním a strategickým zájmům německé východní politiky a v českých zemích měla podpořit nacistické plány germanizace. Byla zřejmě vypočtena na vzdálenější cíle poválečné, neboť její stavba byla válečnými událostmi v samých počátcích přerušena. Nicméně zůstává případ této dálnice z hlediska státoprávního dalším historickým dokladem ducha kolonialismu, uplatňovaného Hitlerem vůči pomnichovskému Československu.

Generální útok okupantů na český pozemkový majetek

Bodenamt für Böhmen und Mähren

Uvedený soubor říšskoněmeckých a zneužitých československých norem sloužil okupantům ke generálnímu útoku na český pozemkový majetek, vedenému podle předem promyšleného strategického plánu. Důležité pro ně bylo, aby měli hned od počátku svoji pozemkovou vyvlastňovací politiku pevně v rukou, aniž přitom odkryli své zákeřné úmysly ještě v době, kdy válečná situace kladla zvýšenou váhu na mezinárodní ohlas vývoje věcí v „Protektorátu“ a na nerušený hospodářský život v této nacisty okupované „válečné hospodářské komoře“.

Pádovým důkazem tohoto promyšleného plánu je prostředek, kterého okupanti použili k jeho realizaci. Necelý měsíc po příchodu nacistů do Prahy (v dubnu 1939) byla dosazena K. H. Frankem, jako státním tajemníkem úřadu říšského protektora, do IX. odboru ministerstva zemědělství, který byl pověřen agendou býv. státního pozemkového úřadu, komise Gestapa (Gestapoeinsatz) a brzy nato, po zatčení vedoucích českých úředníků tohoto odboru, převzal jeho vedení „komisařský vedoucí“, dosazený úřadem říšského protektora. Používal názvu „Der kommissarische Leiter des Bodenamtes“ ještě dříve, než si okupanti tento svůj „Bodenamt“ zřídili, tj. v r. 1942. Skoro současně byla vyňata z pravomoci ministerstva zemědělství též správa VIII. odboru pro státní lesy a statky a postavena rovněž pod „komisařskou správu“, zatím odděleně od správy IX. odboru pro pozemkovou reformu.

Případ „Bodenamtu“ je poučným příkladem nacistické „legality“ a přitom omezenosti v zastírání skutečných úmyslů, které sledovali okupanti svou pozemkovou politikou. Pouhými administrativními akty se zmocnili oněch složek ministerstva zemědělství, které spravovaly agendu pozemkovou (odbory

VIII. a IX.) a vyňali je „komisařsky“ z pravomoci českého ministra. Používali je československých právních předpisů, zneužívali je pro své germanizační cíle, a zachovávali je v zevním styku zdání „protektorátního“ úřadu, vystupovali ve styku vnitřním jako orgán říšskoněmecký („Bodenamt“). Tuto politiku dvojí tváře zachovávali okupanti i později, když k příkazu státního tajemníka K. H. Franka a na popud komisařského vedoucího odboru IX. ministerstva zemědělství byl „protektorátní“ vládou dosavadní faktický stav „legalizován“ a „znovuzřízen“ pozemkový úřad pro Čechy a Moravu s působností býv. státního pozemkového úřadu, rozšířenou o nové pozemkové agendy. Byl zřízen jako ústřední úřad a podřízen bezprostředně předsedovi vlády. „Vedoucí“ tohoto protektorátního ústředního úřadu (nacistický termín, v protektorátním právním řádu dosud nepoužitý) byl postaven na roveň členům protektorátní vlády s právem vydávat právní a správní předpisy.²⁵

Formálně byl tedy „znovuzřízený“ pozemkový úřad součástí „právního řádu protektorátního“, fakticky však úřadem německým, „Bodenamtem“, provádějícím soustavně germanizaci české půdy.²⁶ Úkol „vytvářet nové německé osídlovací oblasti pomocí přesídlování, zejména usazováním říšských Němců a občanů německé národnosti, kteří se vracejí ze zahraničí“, svěřil Hitler říšskému vůdci zbraní SS a současně ho vybavil neomezenou plnou mocí tj. též zmocněním „vykázat částem obyvatelstva, o které jde, určitá sídliště.“²⁷ Proto také byla nacistická „Bodenpolitik“ v okupovaném Československu postavena od prvopočátku pod vedení příslušníků zbraní SS, počínajíc prvním komisařským vedoucím IX. odboru ministerstva zemědělství v květnu 1939.²⁸ Tento odbor s agendou pozemkové reformy byl od prvopočátku pro okupanty německým „Bodenamtem“, který měl plnit „dvě funkce: politickou a osídlovací“, jak zdůraznil na poradě „o budoucím plánování v Protektorátu Č. a M.“ ze dne 17. října 1941 nový říšský protektor Heydrich. Tato funkce „Bodenamtu“ nebyla zpočátku jasně vyhraněna. Zprvu se zaměřovala jeho činnost hlavně na hospodářský dozor nad správou nacisty zabraného pozem-

²⁵ Vl. nař. č. 241/1942 Sb., ve znění vl. nař. č. 255/1942 Sb. Zastírací taktika germanizační pozemkové politiky pokračovala: nacistický „Bodenamt“ nebyl formálně novým úřadem, nýbrž „znovuzřízeným“ státním pozemkovým úřadem, zrušeným vl. nař. č. 22/1935 Sb., s působností rozšířenou o provádění vl. nař. č. 87/1939 Sb., o správě hospodářských podniků a o dozoru nad nimi (ustanovování vnucených správců na zemědělské majetky), vl. nař. č. 35/1939 Sb. II., o úpravě některých poměrů při zemědělských pachtách a vl. nař. č. 206/1924 Sb., pokud jde o vrchní vedení podniku státní lesy a statky.

²⁶ Srv. dopis K. H. Franka ze dne 4. června 1942, adresovaný prezidentu „des Rechnungshofes des Deutschen Reiches“ v Postupimi: „... (Bodenamt f. B. u. M.), steht unter deutschen Leitung und hat deutsche Bodenpolitik zu verfolgen“ (L. Chmela *Hospodářská okupace Československa, její metody a důsledky. Znalecký posudek v procesu s K. H. Frankem* (Praha, Orbis 1946), str. 108 i. f.

²⁷ *Chtěli nás vyhubit*, I. c., dok. č. 4. a 30

²⁸ Byl jím K. H. Frankem 17. května 1939 jmenovaný SS Oberführer von Gottberg, úředník z SS-Bau-u. Siedlungshauptamt v Berlíně. Srv. L. Chmela, I. c. 108.

kového majetku a na jeho plné využití pro válečné zásobování; o jeho ovládnutí usilovalo proto říšské ministerstvo výživy. Heydrich vytyčil hned po nastoupení své funkce říšského protektora jako hlavní úkol „Bodenamtu“ cíle osídlovací („die Festigung deutschen Volkstums“) a prosadil rozšíření jeho působnosti o „úkoly, jež jsou svěřeny říšskému vůdci zbraní SS jako říšskému komisaři pro upevnění německví“, a tím i jednoznačné podřízení „bezprostředně vyššímu veliteli SS a policie při úřadu říšského protektora“.²⁹

Historie „Bodenamtu“ je názornou ukázkou okupantské administrativní taktiky a současně zjevným důkazem promyšlené politiky nacistů, kteří se bezostyšně zmocňovali klíčových pozic českého státního aparátu, aby si otevřeli přímou cestu k vyvlastňování české půdy.³⁰

Dva proudy germanizace české půdy

Můžeme rozeznávat dva proudy nacistických vyvlastňovacích akcí, ponecháme-li stranou arizaci židovského majetku, kterého se nacisté zmocnili náskokem před arizačními přípravami protektorátní vlády, o nichž se uvažovalo pod silným tlakem říšskoněmecké vlády již v období pomnichovském.³¹ Bylo by ovšem naivní domnívat se, že okupanti by souhlasili s převedením zarizovaného židovského majetku do české držby, ať již veřejné nebo soukromé. Nařízení říšského protektora z 21. června 1939 učinilo takovým snahám konec.³²

První hlavní proud germanizace české půdy představuje zemědělská půda

²⁹ *Chtěli nás vyhubit*, I. c., dok. č. 20 (Problém pozemkového úřadu — str. 140) a dok. č. 18 (Poslání německého pozemkového úřadu, str. 121—124). O něm. osídlování jako přednostním pracovním programu „Bodenamtu“ viz též jeho dopis říš. prot. z 12. 5. 1944 (cf. pozn. k něm. znění dok. č. 30 v publ. *Die Vergangenheit warnt*, I. c. str. 161). Ke splnění „nových“ úkolů „Bodenamtu“ byl jako „zvláště způsobilý“ dosazen nový vedoucí, SS-Obersturmbannführer Fischer (srv. dok. č. 11).

³⁰ Tvrdí-li se, že do r. 1940, tj. do kapitulace Francie, nebylo o germanizaci českých zemí na vedoucích nacistických místech ještě definitivně rozhodnuto (V. Král, *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938—1945*, I. 37 a St. Šisler, I. c. 45), ukazuje historie „Bodenamtu“, že na nejvyšších místech SS (vč. K. H. Franka) se s ní vážně počítalo od samého počátku okupace a že pouze ohledy zahraničně-politické nabádaly zpočátku k „diskrétnímu“ postupu. O předběžných nacistických přípravách na okupaci a germanizaci celého území Čech a Moravy a v této souvislosti o návrhu v. Gottberga již z 3. 3. 1939 zmocnit se agendy býv. st. pozemkového úřadu v Praze srv. V. Král, *Zločiny proti Evropě* (Praha, NV 1964), str. 394n.

³¹ V. Král, *Otázky...*, I. c., dl. I., str. 64: „Zatím německá vláda nepřestávala naléhat, aby se v Československu přistoupilo k uplatňování barbarských zásad norimberských zákonů a označovala postup proti židům přímo za zkušební kámen soužití pomnichovského Československa s Německem“. Tamtéž na str. 58—78 a v dl. II. na str. 534n také o poměru české buržoasie a zejména finančního kapitálu k arizačním převodům.

³² Srv. pozn. 18. Arizací získal Versorgungsamt (tj. úřad pro zabavený majetek) na území Protektorátu podle vlastních výkazů z července 1942 pozemkový majetek v hodnotě 1,243.947.747 korun, v tom zemědělské půdy v hodnotě 413.084.000 korun. (Srv. V. Král, *Otázky...*, I. c., dl. II., str. 536).

(převážně zemědělské závody), na kterou dosadili nacisté německé vnucené správy z nejrůznějších, většinou uměle vykonstruovaných titulů (špatné hospodaření, hospodářské nebo politické delikty českých vlastníků apod.), používající přitom české normy připravované těsně před březnovou invazí jako opatření pro zajišťování řádného hospodaření se zemědělskou půdou a pro umístění českých rolníků přecházejících z pohraničních oblastí okupovaných sousedními státy po Mnichovu před terorem okupantů v říjnu 1938, avšak publikované až po 15. březnu.³³

Vnucené správy na zemědělské majetky zřizovaly z příkazu okupantských orgánů a zejména „Bodenamtu“ protektorátní okresní úřady. Byly považovány za německou instituci a podléhaly pravomoci německých úřadů a soudů.³⁴ Ačkoli měli němečtí vnucení správci značné výhody provozní,³⁵ hospodařili velmi špatně a kořistnický se obohacovali. Vreční dozor nad hospodařením vnucených správ vykonávalo oddělení vnucených správ (Zwangsverwaltungen) u „Bodenamtu“ a nejvyšší účetní a hospodářskou kontrolu zvláštní revizní oddělení říšského německého účetního dvora (Prüfungsamt des Rechnungshofes des Deutschen Reiches), detašované u „Bodenamtu“. Výsledkem revize bylo obvykle uvalení exekuční dražby a její projednání před německým soudem, které skončilo vždy propadnutím majetku českého vlastníka ve prospěch Říše, poněvadž „Zwangsverwalter“ se k soudnímu jednání záměrně nedostavil a český vlastník nebyl nikdy obeslán.³⁶

Likvidace vnucených správ cestou nucené dražby před německými soudy byla tedy jednou z cest, kterou byla převáděna česká pozemková držba do německých rukou. Majetek Říše (Reichseigentumsvermögen — Reichseinzugsbetriebe), takto uloupený, přecházel do správy německých osídlovacích společností³⁷ a tvořil spolu se zbytkem dosud nelikvidovaných vnucených správ půdní fond připravený pro německé kolonisty, kteří měli být osídleni v českých zemích po „vítězné válce“.³⁸

³³ Srv. druhou část pozn. 21.

³⁴ Viz pozn. 19 a k tomu VO vom 9. Mai 1941, VBIRProt. 246.

³⁵ Zvláštní obchodní společnost, Deutsche Bodenverkehrsgesellschaft, obstarávala pro vnucené správy provozní prostředky, pro něž čerpala úvěr buď sama nebo vnucení správci u oddělení „Abteilung für Sonderaufgaben“ při Agrární a později Zemědělské bance pro Čechy a Moravu (srv. L. Chmela, l. c., str. 109). Úvěry poskytované vnuceným správám požívaly při dražbě privilegovaného postavení jako nároky vyjmenované v §120 č. 4 a §216 č. 1 ex. ř. (VO vom 26. März 1940, VBIRProt. 90.)

³⁶ Revize končily obvykle trestním stíháním vnucených správceů, v některých případech i rozsudkem smrti, což zde uvádíme jako charakteristický příklad mravního charakteru nacistických funkcionářů.

³⁷ O osídlovacích společnostech, resp. jejich odbočkách srv. pozn. 50.

³⁸ Vnucené správy byly dosazeny asi u 6.000 zemědělských a lesních závodů různých velikostních skupin o celkové výměře 340.000 ha. Likvidace dražbou postihla vesměs závody menší a zbytek pozemkového majetku, který zůstal pod vnucenou správou nebo byl již převeden na německé osídlovací společnosti, měl být použit pro německé osídlo-

Druhý hlavní proud germanizace české pozemkové držby byl zastřen účely „válečnými“. Vyvlastnění půdy pro zřizování vojenských cvičišť a střelnic, pro stavbu opevňovacích zařízení a vůbec pro účely souvisící přímo či nepřímo s válečným hospodařením — to byly bezprostřední vyvlastňovací tituly. Rovněž pro tuto vyvlastňovací akci použili okupanti československých norem pro sebe upravených³⁹ a používali jich jako zastřené konfiskace, kterou v podstatě tyto hromadné expropriace s nepřiměřeným odškodněním byly.

Vyvlastňovací řízení bylo „zjednodušeno“ a subjektivní vlastnická práva omezena. Vyvlastňovací akty byly většinou kolektivní, hromadné pro celé obce a celá katastrální území; pouze v prvních etapách se výkup prováděl „dohodou“, tj. výkupními smlouvami mezi „Bodenamtem“ a vyvlastňovanými. Vyvlastňovací výměry byly zbaveny odkladného účinku a naříkatelnosti. Termíny k vystěhování byly krátké a ztěžovaly přípravu náhradního ubytování. Z většiny obcí muselo se vystěhovat veškeré obyvatelstvo (včetně živnostníků, obchodníků atd.).⁴⁰ Náhrady byly stanoveny dodatečně, se značným zpožděním a nepřiměřeně nízko.⁴¹

Vyvlastnění řídilo zvláštní oddělení „Bodenamtu“ (SS-Truppenübungsplätze). Technickou stránku spojenou s vyklizováním obcí a s přesídlením obyvatelstva prováděly přesídlovací kanceláře podléhající protektorátním politickým úřadům (zemským a min. vnitra). Sociální a hospodářskou péči o přesídlence převzal Ústav pro péči o přestěhovalce při ministerstvu vnitra. Poskytoval vysídlencům právní, technickou, sociální a hospodářskou pomoc (stěhovací příspěvky, zálohy na výkupní náhrady aj.); pečoval o jejich ná-

vání, připravované po skončení války. (Srv. L. Chmela, *l. c.*, str. 108 a 109 a *Přehled hospodářského vývoje Československa v letech 1918—1945*. Praha, SNPL 1961, IV., kpt. III., str. 548). Půdní rezerva, kterou si nashromáždili nacisté z českého zemědělského majetku v českých zemích a kterou spravovaly německé osídlovací společnosti, se odhadovala na 16.000 majetkových jednotek ve výměře přes 550.000 ha, počet postižených českých vlastníků na 60.—70.000 a způsobené škody na 8 miliard korun v hodnotě před měnovou úpravou v prosinci 1945 (Srv. Státní hospodaření za války a po revoluci. Výklad ministra financí dr. Vávro Šrobára k st. rozpočtu na rok 1946 a průvodní zpráva ministerstva financí. Praha, knihovna MF sv. 3, 1946).

³⁹ Srv. pozn. 22.

⁴⁰ Zprvu si zemědělské obyvatelstvo mohlo odvézt svůj živý a mrtvý inventář a ostatní svá výrobní zařízení, později, v obcích a v usedlostech, které měly být ihned osídleny německými přesídlenci, musely vysídlované rodiny zanechávat vše, i své svršky (např. na Sedlečsku). Ve vysídlených obcích zůstali jen zemědělští a lesní dělníci a jiní zaměstnanci, které němečtí „páni“ potřebovali pro své služby (srv. L. Chmela, *l. c.*, str. 107).

⁴¹ Na odškodném bylo sice v oblastech vojenských cvičišť přiznáno celkem přes 1 miliardu korun, avšak výkupní ceny byly vypláceny zálohově v nízkých částkách a s velkým zpožděním, pokud vůbec na vlastníky po vypořádání věřitelů něco zbylo. Celková škoda se odhadovala na více než 2 miliardy korun (před úpravou prosincovou 1945). Srv. J. Šíma: *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938—1945*. Příspěvek k sociologii migrace a teorii sociální péče. Praha, Societas 1945, str. 269 a Státní hospodaření. *l. c.*, str. 83.

hradní (přechodné) ubytování a nové usídlení, sjednával s peněžními ústavy úvěrovou pomoc apod.⁴²

Vyvlastňování půdy pro vojenská cvičiště probíhalo od srpna 1940 v Čechách ve čtyřech oblastech: Milovice, Brdy, Neveklovsko a Benešovsko, na Moravě Vyškovsko a Jihlavsko, v každé z nich v několika etapách a ve lhůtách, jež se postupně stále více zkracovaly, což jen prohlubovalo tragický osud českých vysídlenců.⁴³ Obrovský rozsah vyvlastňovacích oblastí a jejich geografické zakreslení, trvalé vysídlení českého obyvatelstva nejen z venkovských, nýbrž i z městských obcí (např. Sedlčany, část Benešova), to vše svědčilo o tom, že skutečným cílem této masové expropriace české půdy nebyly přechodné účely povahy vojenské, ale úmysl rozrušit souvislé české oblasti územními pásy, které měly být po válce soustavně osídleny německými rolníky. Nařízení Himmlera jako generálního zplnomocněnce pro říšskou správu, že pro osídlovací účely lze uplatnit říšskoněmecký zákon o získávání půdy pro účely branné moci z 29. března 1935 (RGBl. I, 467), tomu jasně nasvědčuje. S částečným a prozatímním osídlováním německých „navrátilců“ z východní a jižní Evropy bylo ostatně započato ještě v posledních letech okupace.⁴⁴

Samostatnou vysídlovací akcí byl případ města Terezín, které bylo nařízením říšského protektora z 16. února 1942 o umístění židů v uzavřených sídlištích⁴⁵ jako samostatná obec s několikaměsíční lhůtou zrušeno. Vyvlastněné pozemky k. ú. Terezín přešly do vlastnictví Fondu pro židovský majetek (Auswanderungsfonds für Böhmen u. Mähren).⁴⁶ I tato vysídlovací akce byla opatřením pouze přechodným. Město Terezín, určené prozatímně jako „tranzitní tábor“ pro evropskou evakuaci židů, se mělo stát po válce — podle Heydrichova germanizačního programu z října 1941 — „střediskem německého života. Má k tomu nanejvýš příznivou polohu. Tak se vytvoří další přední

⁴² Původně Ústav pro péči o uprchlíky při min. sociální péče, zřízený po Mnichovu pro pomoc a umístování uprchlíků z okupovaných pohraničních území (vl. nař. 292/1938 Sb.). Byla mu přiznána povaha samostatné právnické osoby.

⁴³ Vyvlastnění postihlo 100 obcí se 181 osadou úplně; 11 obcí a 1 osadu částečně. Celkem bylo vyvlastněno 85.311 ha půdy, vystěhováno 11.888 domů, 17.816 rodin s počtem 61.901 osobou. (Údaje Ústavu pro péči o přestěhovalce z jara 1944). — Souhrnnou zprávu s autentickými údaji o průběhu vyvlastňovacích akcí pro nacistická vojenská cvičiště obsahuje dokument č. 74: Vnitřní stěhování, str. 268—280, knihy J. Šímy: *Českoslovenští přestěhovalci...*; srv. také J. Hertl, *Dějiny vystěhovaleckého kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942—1945* (Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, I/1957, str. 17—38).

⁴⁴ VO vom 23. Mai 1944, RGBl. I 65, vydané se zpětnou účinností od 7. října 1939 a s platností též pro Protektorát Č. a M.; k tomu dok. č. 30 z knihy *Chtěli nás vyhubit*, I. c. str. 169; o osídlování německých „navrátilců“ (přesídlenců) na české půdě (akce Košátky—Bezno, Štoky aj.) srv. tamtéž dok. č. 18, kpt. IV, str. 122.

⁴⁵ VO vom 16. Februar 1942, VBIRProt. 38.

⁴⁶ Vystěhováno bylo 356 domů, 1318 rodin s 3142 rodinnými příslušníky na ploše 411 ha. Za vykoupené pozemky přiznána náhrada 40,607.600 K. (Srv. J. Šíma, I. c., str. 269).

hlídka, přesně podle myšlenek říšského vůdce SS jako říšského komisaře pro upevnění německví“.⁴⁷

Nacistické vyvlastňování české půdy — záměrná příprava k soustavnému německému osídlování českých zemí

Srovnáním obou velkých vyvlastňovacích akcí (získávání českého pozemkového majetku prostřednictvím německých vnucených správ a expropriace „pro účely obrany státu“) a jejich promítnutím do průvodních zjevů, které tyto akce provázely, a do generální linie nacistické rasistické a imperialistické politiky, vynikne plasticky jejich vzájemná souvislost a záměrnost a jejich společný konečný cíl: získat českou půdu postupně a nenápadně (sic!) pro poválečné německé osídlování českých zemí. Stačí shrnout a porovnat tyto skutečnosti:

1. Správa veškerého českého pozemkového majetku, jehož se okupanti tím či oním způsobem zmocnili (půdy soukromé i státních lesů a statků), byla soustředěna v německém úřadě — Bodenamt für Böhmen und Mähren, s jehož budováním započali nacisté hned po obsazení Prahy (komisařské obsazení odborů VIII. a IX. ministerstva zemědělství) se záměrným cílem: sledovat německou pozemkovou politiku.⁴⁸

2. Finanční správa tohoto uloupeného českého pozemkového majetku byla soustředěna ve zvláštním německém oddělení Agrární, později pak Zemědělské banky pro Čechy a Moravu: Abteilung für Sonderaufgaben, které vedlo zvláštní konto pro pozemkový majetek spravovaný „Bodenamtem“: a) pro majetek převedený již na Říši: Reichseinzugsvermögen (REV) — Forste a Reichseinzugsvermögen — Landwirtschaft, b) pro majetek postavený pod německé vnucené správy: Reichseinzugsbetriebe — Forste a Reichseinzugsbetriebe — Landwirtschaft. Toto zvláštní oddělení Zemědělské banky vedlo také úvěrovou agendu pro zemědělské závody pod vnucenou správou a pro německou společnost Deutsche Bodenverkehrsgesellschaft.⁴⁹

3. Vlastnictví likvidované české zemědělské půdy přecházelo do správy německých osídlovacích společností a jejich odboček v českých zemích působících.⁵⁰

⁴⁷ *Chtěli nás vyhubit*, l. c. dok. č. 20, str. 139 i. f. a 140.

⁴⁸ Srv. pozn. 26 a 29.

⁴⁹ L. Chmela, l. c., str. 110: Niederschrift über die Besprechung am 27. Januar 1944 (příl. 11) a pozn. 35.

⁵⁰ Na území „Protektorátu“ působila Ansiedlungsgesellschaft für Böhmen u. Mähren. V okupovaných pohraničních územích českých zemí působily osídlovací společnosti: Die Deutsche Ansiedlungsgesellschaft in Berlin, Zweigstelle Sudetengau in Karlsbad-Fischern, Die Sächsische Bauernsiedlung G. m. b. H. in Dresden (pro část kraje Ústeckého), Die Bayerische Bauernsiedlung G. m. b. H. in München (pro Železný Brod, Kašp. Hory a Prachaticko) a Die Schlesische Landgesellschaft G. m. b. H. in Breslau (pro Hlučínsko). Srv. Bekanntmachung vom 1. April 1939, VBl. für den Reichsgau Sudetenland, 36. (ve znění Bekanntmachung vom 10. August 1939, VBIRS. 655).

4. Vyvlastněná půda v oblastech vojenských cvičišť, jež přecházela do vlastnictví Říše, byla vylučována z protektorátního obecního svazku a vytvořeny z ní tzv. statkové obvody branné moci a zbraní SS (Gutsbezirken der Wehrmacht u. Waffen SS), jejichž držitelé plnili současně veřejné úkoly v daném statkovém obvodu (vztahy k okresní samosprávě, politické správě apod.).⁵¹

5. Vyvlastňovaná území vojenských cvičišť tvořila více méně souvislé pásy, v nichž český pás (Neveklovsko, Sedlčansko, Voticko, Benešovsko) měl být po válce vybudován jako „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“ s Benešovem jako „SS-Stadt Böhmen“, kde měla být umístěna ústřední správa vyvlastněné oblasti jako vzorové osídlovací oblasti. Moravský pás (Vyškovsko — „Wyschauer deutsche Sprachinsel“) měl vytvořit německou souvislou zonu, klín vražený mezi Čechy a Moravu, který měl vyústit na Jihlavsku. Terezín se měl stát „střediskem německého života“ a přední germanizační hlídkou.⁵²

6. Půda získaná cestou vnucených správ byla sice porůznu roztroušena, ale byla určena k vytváření německých jazykových ostrovů v souvislém českém prostředí jako buňka poválečné soustavné germanizace a soustavného osídlování českých zemí. Nicméně již během okupace docházelo ke sporadickému osídlování „německých navrátilců“, jak říkali Němci svým soukmenovcům, které vysídlili během válečných akcí ze zemí balkánských, z pobaltských oblastí a vůbec z východu.⁵³ Bylo to však jen prozatímní osazování německých rodin na vyvlastněných českých usedlostech, nikoli tvoření nových osídlovacích jednotek podle říšskoněmeckého osídlovacího práva (domoviny, rentové statky, dědičné dvorce).⁵⁴ Až na malé výjimky nebyla také platnost říšskoněmeckých

⁵¹ VO vom 13. November 1943, VBIBM. 161.

⁵² J. Šíma, *l. c.*, str. 268 a L. Chmela, *l. c.*, str. 133 a 147: „Příležitostné razítka v Jihlavě“ a pozn. 53. — Jihlavsko považovali nacisté „von Alters her (als) eine rein deutsche Sprachinsel“: srv. Frankův dopis z 15. března 1942 protektorátnímu ministru dopravy, jenž pozastavil jménem vlády vydání jednojazyčného (německého) razítka města Jihlavy u příležitosti oslav dvouletého výročí okupace, pořádaných jihlavskými Němci.

⁵³ Srv. akce Košátky—Bezno, Štoky aj.: *Chtěli nás vyhubit*, *l. c.* dok. č. 18, odst. IV., str. 122. — Na území severně od Prahy usídlila Böhmisch-Mährische Siedlungsgesellschaft v těsné „spolupráci s Bodenamt“ do září 1944 na 1300 osídlenců. Němečtí osídlenci měli na území Protektorátu svépomocné sdružení Wirtschaftsring der deutschen Siedler in Böhmen u. Mähren. Srv. tamtéž, str. 19, pozn. 11. Podrobněji o této prozatímní osídlovací akci srv. V. Král, *Zločiny proti Evropě*, *l. c.*, str. 397n.

⁵⁴ Říšskoněmecké osídlovací právo rozeznávalo dva hlavní druhy tvoření zemědělských závodů: říšské domoviny (Reichsheimstätten podle Reichsheimstättengesetz z 10. března 1922 ve znění z 25. listopadu 1937 — RGBl. I, S. 1291) a dědičné statky (Erbhöfe podle Reichserbhofgesetz z 29. září 1933 — RGBl. I, S. 685) jako nacistické instituce zemědělského práva (tzv. nového německého selského práva; srv. Gesetz vom 14. Juli 1933, RGBl. I 517), vytvářející stav „sedláka“ (Bauer) osídleného na dědičném dvorci. Trvalé připoutání k půdě zvláště vybraných a rasově kvalifikovaných jedinců mělo přispět podle nacistické rasové ideologie „Blut u. Boden“ k vytváření podmínek příznivých pro zachování „zdravého kmene německého lidu“.

osídlovacích norem na území Protektorátu vztažena.⁵⁶ Hromadná německá osídlovací akce byla zamýšlena teprve „po vítězné válce“ (osídlování německých demobilizovaných vojáků, zejména příslušníků zbraní SS, německých zemědělců z vnitrozemí apod.).

Zhroucení východní fronty zjara 1943, zesílená činnost partyzánská v českých zemích a na Slovensku, kritická vojenská a hospodářská situace hroutící se Hitlerovy „tisícileté říše“, jež vedla k „totálnímu nasazení všech sil do služeb války“⁵⁶ — to vše odsunulo přípravu zamýšlené poválečné osídlovací akce v českých zemích na vedlejší kolej.

Důsledky nacistických zásahů do české pozemkové držby v pohraničních územích ČSR, odtržených po Mnichovu

Normativní přehled okupantských zásahů do české pozemkové držby v českých zemích obsazených po 15. březnu 1939 by nebyl úplný, kdybychom nevěnovali pozornost také důsledkům vyvolaným na tomto poli odtržením pohraničních oblastí Československé republiky po Mnichovu. Útisk, jemuž bylo vystaveno obyvatelstvo české a slovenské národnosti (na východním Slovensku a na Podkarpatské Rusi též ukrajinské), žijící v odtržených územích, vyvolal houfný úprk bezprostředně ohrožených občanů a jejich rodin do vnitrozemí. Po této první vlně se očekával další příliv uprchlíků, zejména v českých zemích, v důsledku opčních práv, které se zajišťovaly mezistátními dohodami s okupantskými státy.⁵⁷

V první vlně uprchlíků, přicházejících do českého vnitrozemí z okupovaných pohraničních pásem, bylo hojně zemědělců z řad nabyvatelů půdy z první pozemkové reformy, vyháněných ze svých přídelů místními fašistickými živly: henleinovskými ordnery, horthyovskými fašisty a beckovskými bojůvkáři. Po

⁵⁶ Za války se zřejmě počítalo se zřizováním bytových a hospodářských domovin (Wohnheimstätten — rodinný domek s užitkovou zahradou a Wirtschaftsheimstätten — malý podnik zemědělský nebo zahradnický), jak vyplývá z rozšíření platnosti zákona o postoupení úřednických požitků ke stavbě domovin na území Protektorátu: DVO vom 26. März 1942, VBIRProt. 81). — Pouze na „pohraniční území Protektorátu“ se vztahovalo nařízení říšské vlády: VO vom 4. Mai 1942, RGBl. I. 274 spolu s VO vom 4. Mai 1942, RGBl. I. 275. Tato nařízení se týkala „pohraničních“ pozemků, ležících na území „Protektorátu“, jež byly obhospodařovány z dědičných dvorců, vytvořených v pohraničním území Čech a Moravy okupovaném po Mnichovu, kde bylo zavedeno říšskoněmecké osídlovací právo (viz níže).

⁵⁷ Führererlass vom 25. Juli 1944, RGBl. I 161.

⁵⁸ Smlouva mezi Česko-Slovenskou republikou a Německou říší v otázkách státního občanství a opce, sjednaná v Berlíně 20. listopadu 1938 s účinností dne 16. listopadu 1938 a vyhlášená téhož dne pod č. 300 Sb.; Úmluva mezi Česko-Slovenskou republikou a královstvem Maďarským o úpravě otázek státního občianstva a opcie, podpísaná dňa 18. februára 1939 v Budapešti a vyhlášená 28. februára pod č. 45 Sb. s účinností dnem 1. března 1939. K uzavření obdobné smlouvy s Polskem již nedošlo.

Tisově zradě odcházel ze Slovenska zbytek českých přídělců, terorizovaných Hlinkovými gardisty.⁵⁸

V odtržených pohraničních oblastech českých zemí, přivtělených k Německé říši jako „sudetoněmecká území“, postupovali nacisté jako vždy cílevědomě a soustavně. Po násilnostech henleinovských ordnerů a vyhnání části českých zemědělců z jejich usedlostí, které následovalo bezprostředně po vojenské okupaci, bylo vydáno zplnomocněncem pro čtyřletý plán, pol. maršálkem Göringem, jako první pozemková norma s platností pro „Sudetengebiete“ nařízení „k ochraně ohroženého zemědělského majetku“, které umožňovalo svou širokou formulací „pružné“ uplatnění proti českému pozemkovému majetku: na české zemědělské majetky byli dosazováni vnucení správci (Treuhandler — „správce k věrné ruce“), i když nebyly vlastníky opuštěny.⁵⁹ Tyto „sudetské“ vnucené správy byly germanizačním nástrojem stejně jako vnucené správy na území Protektorátu. Byly uvalovány na zemědělské podniky v oblastech, kde mělo poválečné osídlování posílit německou držbu, nebo kde mělo být rozbito souvislé české území. Ojedinele se tak stávalo již během okupace, jak svědčí případ usídlení gubenských a lubínských německých rolníků z října 1943.⁶⁰

Nebylo to však jen toto nařízení o uvalování vnucených správ na zemědělské majetky „ohrožené špatným hospodařením“, které umožňovalo okupantům zasahovat do české pozemkové držby v odtržených pohraničních územích. Nařízením z prosince 1938 byla na „sudetoněmecká území“ vztažena účinnost říšského zákona o státním dozoru nad právními dispozicemi s nemovitostmi (Grundstückverkehr), podrobující právní dispozice s půdou úřednímu souhlasu.⁶¹ Není pochybnosti, že „landráti“, rozhodující o udělení souhlasu k po-

⁵⁸ Československá pozemková reforma z r. 1919, namířená proti velkému majetku pozemkovému, který v pohraničních oblastech představoval namnoze baštu národnostního a sociálního útlaku místního českého a slovenského pracujícího rolnictva a zemědělského dělnictva na velkostatku existenčně závislého, byla od prvopočátku trnem v očích německým a maďarským nacionálním šovinistům. Proto také tvořili čeští a slovenští nabyvatelé této půdy nejpočetnější skupinu mezi zemědělskými uprchlíky hned v prvních dnech okupace pohraničního území ČSR. V první vlně, do prosince 1938, uprchlo do českého vnitrozemí z nacistického okupačního pásma z této kategorie zemědělců asi 121 rodin kolonistů a nabyvatelů zbytkových statků, z kolonií pak vytvořených v pohraničním území Slovenska a Podkarpatské Rusi kolem 620 rodin nabyvatelů rolnických nedílů. (Srv. údaje v článku dr. K. Pradáče, *Péče o zemědělce z území obsazených cizí mocí*, v časop. *Pozemková reforma*, roč. XIX/1938, str. 111n. Uprchlíci z řad drobných přídělců nejsou zde zachyceni).

⁵⁹ VO vom 12. November 1938, VBISG. 170 a VO vom 19. Januar 1939, VBISG., 149.

⁶⁰ Srv. výnos o přesídlení 150 rodin gubenských a lubínských německých rolníků, kteří měli být osídlení na podzim 1943 v „Sudetengau“ jen v těch částech župy, „jež mají ještě dnes značné procento českého obyvatelstva, a proto nejsou ještě národnostně-politicky zajištěny“ — jak uvedl v cit. výnosu z 21. října 1943 Konrad Henlein ve funkci „župního vedoucího a říšského místodržícího jako pověřence říšského vůdce SS, říšského komisaře pro upevnění německosti“. (Srv. *Chtěli nás vyhubit*, l. c., dok. č. 29).

⁶¹ VO vom 20. Dezember 1938, VBISG. 353 a VO vom 9. Januar 1939, VBISG. 205.

žadované majetkoprávní dispozici u českého zemědělského majetku, sledovali tytéž germanizační zájmy, jako jejich „kolegové“ — „oberlandráti“ v českém vnitrozemí, kde se zmocnili ingerence na obdobnou úpravu právního obchodu s půdou (viz níže).

Svoji specifickou váhu mělo též rozšíření platnosti norem o novém německém selství (die Neubildung deutschen Bauerntums) a říšského osídlovacího zákona (Reichssiedlungsgesetz) spolu s rozšířením působnosti německých osídlovacích společností (Siedlungsgesellschaften) na „sudetská území“.⁶² Záměr soustavného přetváření struktury pozemkové držby s jednoznačným cílem germanizacím je tu očividný. Vzpomenuté nařízení o vztahení předpisů o dědičném statku (Erbhofrecht) též na nemovitosti ležící za hraniční čárou protektorátní a obhospodařované „sedlákem“ z dědičného statku ležícího „mimo protektorátní území“⁶³ svědčí o tom, že k přebudování agrární struktury v okupovaných pohraničních oblastech českých zemí v duchu nacistické selské ideologie se přikročilo hned po jejich okupaci.

Pomnichovská okupace pohraničních území Československé republiky vyvolala v období tzv. druhé republiky řadu opatření, jimiž se mělo umožnit existenční zakotvení českých uprchlíků a optantů v nových životních podmínkách.⁶⁴ Na úseku zemědělském se počítalo původně s větším počtem zemědělců, které bude třeba usadit na půdě ve vnitrozemí.⁶⁵ Pro nedostatek volné rezervy zemědělské půdy z první pozemkové reformy a pro zásadní odpor agrární mocenské politiky přistoupit k revizi výměry půdy propuštěné (ponechané) velkostatkářům, zůstali čeští uprchlíci odkázáni na získávání půdy na volném pozemkovém trhu.⁶⁶ Za této situace se spokojila zemědělská legislativa pouze s usměrňováním volného dosud právního obchodu s půdou,

⁶² VO vom 29. März 1939, RGBl. I, 641 (Bekanntmachung: VBISG. 727) a Bekanntmachung VBIRS 36. O osídlovacích společnostech působících v „sudetských územích“ srv. pozn. 50.

⁶³ Srv. druhou část pozn. 55.

⁶⁴ Provádění tohoto složitého úkolu po stránce organizační, hospodářské a sociální bylo svěřeno Ústavu pro péči o uprchlíky, zřízenému v listopadu 1938 při ministerstvu sociální péče. Sr. pozn. 42.

⁶⁵ Úplná okupace českých zemí zastavila odchod českého zemědělce z pohraničí do vnitrozemí a podstatně korigovala původní odhad počtu přesídlenců-uprchlíků a optantů. V úhrnném počtu uprchlíků (do 1. 7. 1939) tvořili zemědělci jen nepatrný zlomek procenta (rolníci — 0,32 %, zemědělní dělníci — 0,76 %). Vázání svým povoláním na půdu, byli rozhodnuti sdílet s ní svůj osud. Přesvědčili se také, že ve vnitrozemí by nebylo naděje na náhradní usídlení na půdě, a po 15. březnu si uvědomili, že celý český národ potkal týž tragický osud. (Srv. sociologický rozbor migračního pohybu obyvatelstva ČSR za okupace a přísl. statistické tabulky v citované již knize J. Šímy a pozn. 58.)

⁶⁶ Srv. prohlášení předsedy vlády z 13. prosince 1938: „Rolnická půda nesmí být předmětem spekulace. Pro nová osídlení zemědělců, zejména z řad uprchlých, bude nutno opatřit rolnickou půdu z volného trhu a z držby veřejných korporací“. (Ing. A. Pavel: *Problémy a úkoly naší pozemkové držby na zmenšeném státním území*. Pozemková reforma, roč. XIX/1938, str. 65n).

jež mělo zabránit nežádoucím vlastnickým přesunům v pozemkové držbě (mj. teauraci finančního kapitálu v půdě) a s opatřením, jež mělo zajistit pachtu hospodářských celků pro zemědělské uprchlíky. Jako přechodné opatření bylo vydáno nařízení o povinném umístování zemědělských uprchlíků a jejich inventáře na zemědělských závodech s výměrou přes 50 ha.⁶⁷

Úplná okupace zemí českých po 15. březnu 1939 bohužel způsobila, že i tato opatření, která měla v těžké pomnichovské době usnadnit usazování zemědělců, vyhnaných z pohraničních území republiky, na půdě v českém vnitrozemí a reglementací pozemkového trhu zabraňovat spekulacím obchodům s nemovitostmi, byla zneužita okupanty, když se zmocnili „komisařsky“ IX. odboru ministerstva zemědělství, u něhož bylo provádění těchto právních předpisů soustředěno. „Bodenamt“ si přivlastnil zejména ingerenci na schvalování vlastnických dispozic s půdou zemědělskou uplatňováním námitek „z hlediska veřejných zájmů“ — zprvu prostřednictvím „oberlandrátů“, později v přímé pravomoci.

Účinnost těchto norem, umožňujících zásah veřejné správy do majetkových a hospodářských dispozic držitelů zemědělských nemovitostí, byla opětovně prodlužována. Původní dočasná platnost vl. nař. 218 a 313/1938 Sb. „po dobu branné pohotovosti státu“ byla prodloužena v únoru 1939 do konce roku. Od dalšího prodloužení schvalovacího režimu hodlala protektorátní vláda upustit, aby odňala okupačním orgánům příležitost zasahovat do majetkoprávních dispozic českých vlastníků půdy. Okresní úřady dostaly totiž příkaz předkládat žádosti o schválení k pokynu úřadům „oberlandrátů“, které paralyzovaly jejich rozhodnutí tím, že spisy prostě nevyřizovaly, když šlo o převody půdy nebo pachtu hospodářských celků u českých vlastníků v oblastech nacistického germanizačního zájmu. Poněvadž důvodem zcizení nebo propachtování byly obvykle příčiny povahy hospodářské, je na místě, že tato „zmrazovací“ taktika přinášela českým zemědělcům značné hospodářské a mnohdy i existenční újmy. Eliášova vláda nechala proto účinnost těchto vládních nařízení k 31. prosinci 1939 vyhasnout, ale na nátlak okupantů byla donucena koncem února 1940 účinnost prodloužit, a to se zpětnou platností k 1. lednu téhož roku, s lhůtou do 31. prosince 1940.⁶⁸ Od té doby vedly okupační orgány účinnost reglementačních norem bedlivě v patrnosti, takže došlo k pravidelnému (a včasnému) prodlužování konečných lhůt, naposledy bez časového omezení.⁶⁹ Stalo

⁶⁷ Vl. nař. č. 218/1938 Sb. a vl. nař. č. 313/1938 Sb.; dále vl. nař. č. 35/1938 Sb. II. a vl. nař. č. 304/1938 Sb.

⁶⁸ Vl. nař. č. 80/1940 Sb. Autentický obraz historie tohoto prohraného boje o svobodné nakládání s českou půdou podává glosa P. Kripnera st.: *Uvolnění převodů nemovitostí skončením branné pohotovosti státu a kus právní historie z doby německé okupace* (Právní prakse, roč. X/1946, str. 18n.).

⁶⁹ Účinnost vl. nař. č. 218 a 313/1938 Sb. byla naposledy prodloužena vl. nař. č. 443/1941 Sb. bez časového omezení a se změnami in peius shora v textu uvedenými. Účinnost vl. nař. č. 35/1939 Sb. II. byla prodloužena nařízením vedoucího pozemkového úřadu pro Č. a M. ze dne 20. března 1943 č. 80 Sb., rovněž bez časového omezení.

se tak na návrh „vedoucího Bodenamtu“. Současně byla — rovněž na jeho návrh — podstatně zhoršena právní pozice vlastníků přizpůsobením československé normy obdobné normě říšskoněmecké (Bodenverkehrsgesetz): povinné schvalování právních dispozic se zemědělskou půdou bylo vztaženo i na rodinné převody (které byly dosud volné) a rozšířeno na zemědělské parcelové pachty u půdy o výměře větší než 0.25 ha (dosud podléhaly schválení pouze pachty celých zemědělských závodů). Avšak nejsvévolnějším okupantským zásahem do ústavní ochrany občanských (vlastnických) práv bylo ustanovení odnímající nejvyššímu správnímu soudu právo přezkoumávat konečná rozhodnutí správních úřadů, vydávaná podle vl. nař. č. 218 a 313/1938 Sb., což v praxi znamenalo, že si vedoucí „Bodenamtu“ přisvojil nenaříkatelnou rozhodující pravomoc v této schvalovací pozemkové agendě. Nakonec zastavil vlastním nařízením (ve funkci „vedoucího pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu“ — jako „protektorátního“ ústředního úřadu) veškeré schvalování obchodu s pozemky „za účelem provedení totálního válečného nasazení“.⁷⁰

To již se chýlila moc okupantů svému zaslouženému konci a mnoho zkoušenému českému národu se přibližovala doba osvobození.

Závěr

Shromažďování půdního fondu pro poválečnou soustavnou kolonizaci českých zemí bylo jedním z hlavních cílů, které sledovali nacisté svou pozemkovou politikou na okupovaném území Československé republiky. Prostředky, které k tomu volili, byly rozličné, přizpůsobené dané situaci. Jedno však měly společné: opíraly se o brutální moc, ať zjevnou nebo zahalenou do „právního řádu“. Byl to ovšem právní řád odpovídající nacistickému duchu a pojetí práva: „Das Recht ist, was dem deutschen Volke nützt; Unrecht, was ihm schadet“; tedy právo, které není určováno objektivními etickými principy, ale je přizpůsobováno dočasným zájmům mocenského subjektu a cílům, které „světí prostředek“.⁷¹

Metody tohoto juristického absolutismu, vyplývající z „vůdcovského“ principu, uplatňovali nacisté ve všech okupovaných zemích, přidržující se „normativní“ zásady: „sic volo, sic jubeo“ a prosazující svoji vůli in extremis „prachem a olovem“.⁷²

⁷⁰ Nařízení vedoucího pozemkového úřadu pro Č. a M. ze dne 29. srpna 1944 č. 189 Sb. se týkalo provádění všech tří v pozn. 67 uvedených nařízení. Současně bylo omezeno nařízením ministra vnitra č. 233/1944 Sb. schvalování obchodu s pozemky v oboru ministerstva vnitra (nemovitosti nezemědělské). O „ústavním“ postavení vedoucího „Bodenamtu“ srv. pozn. 25 a přísl. text.

⁷¹ O účelové vázanosti nacistického práva srv. V. Knapp: *Problém nacistické právní filosofie*. Praha 1947. Str. 79n.

⁷² Jestliže zachovávaly okupantské orgány v českých zemích zprvu alespoň zdání legality a „autonomie české správy“, vládnouce na základě „zákonů a nařízení“ (vedeny

Obraz, který vzniká roztříděním a rozbořem konkrétních právních předpisů, jež se staly nástroji nacistické pozemkové politiky na území tzv. Protektorátu a také v pohraničních oblastech odtržených po Mnichovu, podává přesvědčivý důkaz o promyšlené koncepci okupační správy připravovat záměrnými dílčími vyvlastňovacími akcemi budoucí realizaci kolonizačního projektu v „českém prostoru“. Expropriace české pozemkové držby, k níž docházelo z nejrůznějších „právních“ titulů (židovský majetek, vnučené správy zaváděné na „špatně“ hospodařící zemědělské závody, vojenská cvičiště aj.), nabývá jako celek své skutečné obudné tváře, promítneme-li ji do historických souvislostí a politického programu, který vytýčil Hitler pro svoji „Třetí říši“. Byla přípravou k soustavné kolonizaci českých zemí německým obyvatelstvem, která se měla uskutečnit až po „vítězné válce“; za okupace docházelo jen ke sporadickému a prozatímnímu usídlování německých zemědělců, přicházejících z okupovaných oblastí Balkánu a východní Evropy, na vyvlastněných usedlostech českých rolníků. Aktuálním úkolem stojícím v popředí zájmů okupační správy byly otázky ekonomické a administrativně politické, takže i vyvlastňování české pozemkové držby mělo za daných podmínek povahu jaksi „vedlejšího produktu“. Nicméně bylo od počátku prováděno soustavně, i když jeho skutečný cíl byl zastírán různými způsoby.

Pozemková politika uplatňovaná okupanty v českých zemích nabývá hlubšího smyslu v perspektivě cílů sledovaných německou imperialistickou politikou; tvoří první etapu nacistické „Ostland-Politik“, zaměřené na dobytí východních slovanských zemí „německým mečem“ a jejich osídlení německým „sedlákem“ („Schwert und Pflug“).⁷³ Ukazuje současně, že německý imperialismus oživuje ve své územní a nacionalistické expanzi feudální politickou linii „Drang nach Osten“, která byla tradičně udržována pruskými junkery a v moderní době přejímána německou vládnoucí buržoazní třídou. Je současně poučením, že nelze podceňovat sílu německého imperialismu, který se nesmiřuje s porážkami a připravuje vždy znovu svůj „Vergeltungskrieg“. Toto latentní nebezpečí bylo sice porážkou nacistického Německa podstatně zmírněno, ale nebude plně odstraněno, dokud nezakotví v politice celého německého národa mravní přesvědčení o nutnosti mírumilovného soužití s ostatními národy a opravdu demokratického uspořádání vlastních vnitrostátních poměrů, jak jsme toho svědky u Německé demokratické republiky.

k tomu důvody nenarušovat plynulost válečného hospodářství a zpočátku též důvody zahraničně-politickými), počínali si nacisté ve východních okupovaných zemích s brutální otevřeností a sveřepestí od samého počátku. Tak např. v Polsku vládla okupantská správa výlučně pomocí administrativních a policejních opatření a pokud byly vydávány „právní normy“, měly charakter povšechných a záměrně nejasných instrukcí, umožňujících výkonným orgánům svévolný výklad, takže jako „právní texty“ ztratily fakticky význam. (Srv. W. Jastrzębowski: *Rządy niemieckiego okupanta w Polsce, 1939—1945 r.* Państwo i Prawo, I/1946, sst. 2 str. 3n a sst. 3 str. 22n.)

⁷³ A. Hitler, *Mein Kampf*, I. c., str. 154.

Stále ještě zůstávají vysoce aktuální slova B. Engelse, adresovaná německému lidu v revolučním roce 1848: „Kdyby nebyl (rozuměj německý lid — J. M.) zaslepený, neměl otrockého ducha, nepropůjčoval se k úloze lancknechtů a „dobromyslných“ drábů a nástrojů pánů „z boží milosti“, nebylo by německé jméno v cizině tak nenáviděno, proklínáno, opovrhováno a národy utlačované Německem by už dávno byly dospěly k normálnímu stavu svobodného vývoje. Nyní, kdy Němci střásají vlastní jařmo, musí se změnit i celá jejich politika vůči cizině. Jinak do okovů, jimiž spoutáváme cizí národy, zakováme svou vlastní mladou, dosud sotva tušenou svobodu. Německo bude mít jen tolik svobody, kolik jí dopřeje sousedním národům... Nemá-li se už ke škodě Německa dál mrhat německou krví a německými penězi na potlačování jiných národů, musíme si vydobýt skutečnou lidovou vládu a stará budova musí být rozbořena až do základu. Teprve potom krvavá a zároveň zbabělá politika starého, znovu vzkříšeného systému ustoupí mezinárodní politice demokracie. Jak chcete vystupovat demokraticky navenek, dokud je demokracie uvnitř země všemožně potlačována?“⁷⁴

⁷⁴ Marx/Engels, *Spisy*, (Praha, SNPL 1959), sv. 5, str. 177—178 (Neue Rheinische Zeitung, č. 33 z 3. 7. 1848); K. Marx—Fr. Engels: *Die Revolution von 1848*. Auswahl aus der „Neuen Rheinischen Zeitung“, (Dietz Verlag Berlin 1949), str. 84—85.

Přehled citovaných právních předpisů

Sbírka zákonů a nařízení (Sb.)

Rok/č.	Strana
1924	
206 Vládní nařízení ze dne 25. září 1924, kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plnit úkoly správní. (Srv. vl. nař. 255/1942 Sb.)	238
1935	
22 Vládní nařízení ze dne 25. ledna 1935 o zrušení státního pozemkového úřadu. (Srv. vl. n. 241/1942 Sb.)	238
63 Zákon ze dne 29. března 1935 o vyvlastnění k účelům obrany státu. (Srv. VBIRProt. 1940, S. 162 a 1943, S. 16)	236
1936	
131 Zákon ze dne 13. května 1936 o obraně státu. (Srv. VBIRProt. 1939, S. 44)	236
1938	
218 Vládní nařízení ze dne 9. října 1938 o přechodném omezení zeizení a propachtování určitých druhů nemovitostí. (Účinnost prodloužena naposledy vl. nař. 443/1941 Sb. bez časového omezení).	248
291 Opatření Stálého výboru ze dne 16. listopadu 1939 o vyvlastnění a některých jiných opatřeních k účelům hospodářského přebudování státu nebo dočasného zajištění nezaměstnaných osob.	235
292 Vládní nařízení ze dne 11. listopadu 1938, jímž se zřizuje Ústav pro péči o uprchlíky	242
300 Smlouva mezi Československou republikou a Německou říší v otázkách státního občanství a opce, sjednaná v Berlíně 20. listopadu 1938	245
303 Vládní nařízení ze dne 25. listopadu 1938 o přechodném umístění zemědělců z území obsazených cizí mocí	248
309 Vládní nařízení ze dne 29. listopadu 1938 o některých opatřeních souvisejících se zřízením průběžné automobilové silnice Vratislav—Brno—Viedeň	236
313 Vládní nařízení ze dne 6. prosince 1938 o přechodném omezení nabývání určitých druhů nemovitostí v dražbě. (Účinnost prodloužena naposledy vl. nař. 443/1941 Sb. bez časového omezení.)	248
330 Ústavný zákon ze dne 15. decembra 1938 o zmocnění ku zmenám ústavnej listiny a ústavných zákonov republiky Česko-Slovenskej a o mimoriadnej moci nariadení	230
1939	
35 Sb. II. Vládní nařízení ze dne 10. března 1939 o úpravě některých poměrů při zemědělských pachttech	238, 248
75 Výnos Vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava ze dne 15. března 1939	229
87 Vládní nařízení ze dne 21. března 1939 o správě hospodářských podniků a o dozoru nad nimi	235, 238

1940		
80	Vládní nařízení ze dne 22. února 1940, kterým se prodlužuje účinnost některých opatření o zeizení, propachtování a nabývání nemovitostí	248
1941		
443	Vládní nařízení ze dne 18. prosince 1941, kterým se opětovně prodlužují a částečně mění některá opatření o zeizení, propachtování a nabývání určitých druhů nemovitostí	248
1942		
80	Vládní nařízení ze dne 4. března 1942 o správní působnosti vlády Protektorátu Čechy a Morava a o zastupování členů vlády	230
185	Vládní nařízení ze dne 26. května 1942 o nové úpravě obvodů a sídel okresních úřadů. (Srv. VBIRProt. 1942, S. 118 a 119 — Reichsauftragsverwaltung)	231
241	Vládní nařízení ze dne 24. dubna 1942 o pozemkovém úřadě pro Čechy a Moravu	238
255	Vládní nařízení ze dne 17. července 1942, kterým se doplňuje vládní nařízení ze dne 24. dubna 1942 č. 241 Sb. o pozemkovém úřadě pro Čechy a Moravu. (Srv. vl. nař. 206/24 Sb.)	238
1943		
80	Nařízení vedoucího pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu ze dne 20. března 1943, kterým se mění vládní nařízení ze dne 10. března 1939 č. 35 Sb. II, o úpravě některých poměrů při zemědělských pachtích, ve znění nařízení ze dne 21. prosince 1942, č. 418 Sb., a zároveň prodlužuje jeho účinnost	248
1944		
189	Nařízení vedoucího pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu ze dne 29. srpna 1944, kterým se za účelem provedení totálního válečného nasazení zastavuje v oboru působnosti pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu schvalování obchodu s pozemky	249
233	Nařízení ministra vnitra ze dne 5. října 1944 o omezení schvalování obchodu s pozemky v oboru ministerstva vnitra	249

Reichsgesetzblatt I (RGBl. I)

1926		
1	Reichssiedlungsgesetz vom 11. August 1919 (RGBl. I, S. 1429) in der Fassung des Gesetzes vom 7. Juni 1923 (RGBl. I, S. 364) und vom 8. Juli 1926. (Srv. rozšíření platnosti na „sudetská území“: RGBl. I, 1939, S. 641 a VBISG. 1939, S. 727.)	244
1933		
517	Gesetz über die Neubildung deutschen Bauerntums vom 14. Juli 1933. (Srv. rozšíření platnosti na „sudetská území“: RGBl. I, 1939), S. 641 a VBISG. 1939, S. 727),	244
685	Reichserbhofgesetz vom 29. September 1933. (Srv. rozšíření platnosti na „sudetská území“: RGBl. I, 1939, S. 1069 a 1940, S. 426.) Bekanntmachung: VBIRS. 1940, 437.)	244
1935		
1	Gesetz zur Ergänzung des Reichssiedlungsgesetzes vom 4. Januar 1935. (Srv. rozšíření platnosti na „sudetská území“: RGBl. I, 1939, S. 641 a VBISG. 1939, S. 727.)	244
1937		
546	Verordnung über das Vorkaufsrecht nach dem Reichssiedlungsgesetz vom 15. April 1937. (Srv. rozšíření platnosti na „sudetská území“: RGBl. I, 1939, S. 641 a VBISG., 1939, S. 727.)	244

1291	Reichsheimstättengesetz vom 10. März 1922 in der Fassung vom 25. November 1937	244
1939		
485	Erlaß des Führers und Reichskanzlers über das Protektorat Böhmen und Mähren vom 15. März 1939	229
641	Verordnung über die Einführung des Rechts der Neubildung deutschen Bauerntums in die sudetendeutsche Gebiete vom 29. März 1939	247
1039	Verordnung über das Rechtsetzungsrecht im Protektorat Böhmen und Mähren vom 7. Juni 1939	229
1069	Verordnung über die Einführung des Erbhofrechts in den sudetendeutschen Gebieten außerhalb des Reichsgaues Sudetenland vom 30. Juni 1939	247
1681	Verordnung über den Aufbau der Verwaltung und die deutsche Sicherheitspolizei im Protektorat Böhmen und Mähren vom 1. September 1939	229
1998	Verordnung über die Einziehung von Vermögen im Protektorat Böhmen und Mähren	235
1940		
426	Verordnung über die Einführung des Erbhofrechts im Reichsgau Sudetenland vom 27. Februar 1940	244, 247
533	Zweite Verordnung über die Ausübung der bürgerlichen Rechtspflege im Protektorat Böhmen und Mähren vom 20. März 1940	234
1942		
275	Verordnung über das Erbhofrecht bei Besitzungen im Grenzgebiet des Protektorates Böhmen und Mähren vom 4. Mai 1942	245
329	Erlaß des Führers über die Verwaltung im Protektorat Böhmen und Mähren vom 7. Mai 1942	231
1943		
527	Erlaß des Führers über den „Deutschen Staatsminister für Böhmen und Mähren“ vom 29. August 1943	231
1944		
65	Verordnung über die Landbeschaffung zur Sesshaftmachung von reichs- und volksdeutschen Umsiedlern vom 23. Mai 1944	242
161	Erlaß des Führers über den totalen Kriegseinsatz vom 25. Juli 1944	245

Verordnungsblatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren (VBIRProt.), od 1. září 1943: Verordnungsblatt des Deutschen Staatsministers für Böhmen und Mähren (VBIBM)

1939		
44	Verordnung über das Staatsverteidigungsgesetz der ehemaligen tschechoslovakischen Republik vom 20. Juli 1939	236
45	Verordnung des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren für das jüdische Vermögen vom 21. Juni 1939	234
Dnem účinnosti tohoto nařízení, tj. 22. 6. 1939, se zrušují podle § 11 tato původní opatření šéfu civilní vlády:		
Verordnung des Chefs der Zivilverwaltung in Brünn betreffend Unterlassung unzulässiger Eingriffe in die Wirtschaft im Lande Mähren vom 20. März 1939. (Nařízení toto otištěno v Úředním listu zemského úřadu v Brně č. 67 z 21. 3. 1939.)		
Verordnung des Chefs der Zivilverwaltung in Brünn betreffend Verbot von Veräußerungen jüdischen Realbesitzes im Lande Mähren vom 22. März 1939. (Nařízení toto otištěno v Úředním listu zemského úřadu v Brně č. 71 z 25. 3. 1939.)		
Verordnung des Chefs der Zivilverwaltung in Prag über Verfügungen betreffend jüdisches Vermögen aller Art vom 29. März 1939. (Nařízení toto otištěno v Úředním listu Protektorátu Č. a M. č. 78 z 1. 4. 1939.)		

1940

- 90 Verordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren zur Sicherung von Krediten an durch Treuhänder oder Zwangsverwalter bewirtschaftete landwirtschaftliche Betriebe vom 26. März 1940 240
- 162 Verordnung zum Gesetz der ehemaligen Tschechoslovakischen Republik über die Enteignung zu Zwecken der Verteidigung des Staates vom 11. April 1948 236
- 604 Verordnung des Reichsprotectors über die Verlängerung und Abänderung einiger Bestimmungen des Verfassungsgesetzes vom 15. Dezember 1938 über die Ermächtigung zu Aenderungen der Verfassungsurkunde und der Verfassungsgesetze der ehemaligen Tschecho-Slovakischen Republik und über die ausserordentliche Verordnungsgewalt, Slg. d. G. u. V. Nr. 330 (Verfassungs-Ermächtigungsgesetz) vom 12. Dezember 1940 230

1941

- 246 Verordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren über die Strafverfolgung der von einer deutschen Behörde im Protektorat Böhmen und Mähren eingesetzten Vermögensverwalter und Sachverwalter nicht deutscher Staatsangehörigkeit vom 9. Mai 1941 240

1942

- 38 Verordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren betreffend Massnahmen zur Unterbringung der Juden in geschlossenen Siedlungen vom 16. Februar 1942 242
- 42 Verordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren über die Abänderung einiger Bestimmungen des Verfassungsgesetzes vom 15. Dezember 1938, Slg. d. G. u. V. Nr. 330, vom 27. Februar 1942 230
- 81 Durchführungsverordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren zur Verordnung über die Einführung des Gesetzes über die Abtretung von Beamtenbezügen zum Heimstättenbau in Protektorat Böhmen und Mähren (RGl. I. S. 150) vom 26. März 1942 245
- 118 Verordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren über die Reichsauftragsverwaltung im Protektorat Böhmen und Mähren vom 23. Mai 1942 231
- 119 Erste Durchführungsverordnung des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren vom 23. Mai 1942 zur Verordnung über die Reichsauftragsverwaltung im Protektorat Böhmen und Mähren vom 23. Mai 1942 (VBl-RProt. S. 118.) 231
- 217 Zweite Verordnung des Reichsprotectors zum Gesetz über die Enteignung zu Zwecken der Verteidigung des Staates vom 23. Juni 1942 236

1943

- 16 Erlass des Reichsprotectors für Böhmen und Mähren vom 28. Januar 1943 zur Durchführung der Verordnung zum Gesetz der ehemaligen Tschecho-Slovakischen Republik über die Enteignung zu Zwecken der Verteidigung des Staates vom 11. April 1940 (VBlRProt. S. 162) 236
- 161 Verordnung des Deutschen Staatsministers für Böhmen und Mähren über die Errichtung von Gutsbezirken der Wehrmacht und Waffen SS im Protektorat Böhmen und Mähren vom 13. November 1943 244

1944

- 45 Zweite Durchführungsverordnung über die Reichsauftragsverwaltung im Protektorat Böhmen und Mähren vom 23. Mai 1942 (VBlRProt., S. 118) vom 25. März 1944 231
- 67 Zweite Verordnung über die Reichsauftragsverwaltung im Protektorat Böhmen und Mähren vom 19. April 1944 231

Verordnungsblatt für die sudetendeutsche Gebiete (VBISG), od 3. března 1939: Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland (VBIRS)

VBISG

1938

- 170 Verordnung zum Schutz gefährdeten landwirtschaftlichen Grundbesitzes in den sudetendeutschen Gebieten vom 12. November 1938 246
- 353 Verordnung über die Einführung der Grundstückverkehrsbeurkundung in den sudetendeutschen Gebieten vom 20. Dezember 1938 246

1939

- 149 Verordnung über die Einsetzung und Bestätigung von kommissarischen Leitern in wirtschaftlichen Betrieben aller Art vom 19. Januar 1939 246
- 205 Verordnung über die Behördenzuständigkeit nach der Grundstückverkehrsbeurkundung vom 9. Januar 1939 246
- 727 Bekanntmachung vom 21. April 1939 über die Verordnung über die Einführung des Rechts der Neubildung deutschen Bauerntums in die sudetendeutsche Gebiete vom 29. März 1939 (RGBl. I. S. 641) 244, 247

1939

- 36 Bekanntmachung über die Zulassung von Siedlungsgesellschaften als gemeinnützige Siedlungsunternehmen in die sudetendeutsche Gebiete vom 1. April 1939 243, 247
- 655 Bekanntmachung über die Zulassung von Siedlungsgesellschaften als gemeinnützige Siedlungsunternehmen in die sudetendeutschen Gebiete vom 10. August 1939 243, 247

1940

- 437 Bekanntmachung vom 14. März 1940 über die Verordnung über die Einführung des Erbhofrechts im Reichsgau Sudetenland vom 27. Februar 1940 (RGBl. I, S. 426) 244, 247

Nazistische Eingriffe in den tschechischen Bodenbesitz während der Okkupation (normatives Bild)

Jaroslav Michl

Das Ansammeln des Bodenfonds für die systematische Nachkriegskolonisation der Böhmisches Länder war eins von den Zielen, das von den Nazisten in ihrer Bodenpolitik auf dem Okkupationsgebiet der Tschechoslowakischen Republik verfolgt wurde. Der gegebenen Situation nach waren die dazu gewählten Mittel verschieden. Das eine hatten sie jedoch gemeinsam: sie waren auf brutale, entweder offenbare oder in die „Rechtsordnung“ verhüllte Macht gestützt. Die normative Dokumentation, der diese Abhandlung gewidmet ist, befasst sich mit den rechtlichen (recte: pseudorechtlichen) Titeln, auf die sich die Enteignungseingriffe der Nazisten in den tschechischen Bodenbesitz stützten, und mit der Methode, die sie dazu benützten. Das Bild, das auf Grund der Klassifikation und der Analyse der konkreten Rechtsvorschriften entsteht, die auf dem Gebiete des sogenannten, nach der Vollokkupation der Tschechoslowakischen Republik am 15. März gebildeten Protektorats Böhmen und Mähren, sowie in den tschechoslowakischen, von den Nazisten nach München im Herbst 1938 abgerissenen Grenzgebieten, zum Hilfsmittel der nazistischen Bodenpolitik geworden sind, bietet einen überzeugenden Beweis von der durchdachten Konzeption der Okkupationsverwaltung, die zukünftige Realisation des Kolonisationsprojektes im „böhmischen Raum“ durch absichtliche teilweise Enteignungsaktionen vorzubereiten.

Die Expropriation des tschechischen Bodenbesitzes, die aus verschiedensten „Rechtsgründen“ durchgeführt wurde (jüdisches Eigentum, deutsche Zwangsverwaltungen in den „schlecht“ wirtschaftenden landwirtschaftlichen Betrieben, militärische Truppenübungsplätze u. a.), erwirbt als ein Ganzes ihre wirkliche und monströse Form, wenn wir sie in den historischen Zusammenhang und in das politische, von Hitler für sein „Drittes Reich“ proklamierte Programm projizieren. Sie stellte die Vorbereitung zur systematischen Kolonisation der Böhmisches Länder mit deutscher Bevölkerung dar, die erst nach dem „siegreichen Krieg“ verwirklicht werden sollte.

Die Beschlagnahme des tschechischen Bodens wurde in zwei Richtungen verfolgt: gerichtliche Liquidation der deutschen Zwangsverwaltungen im Interesse des Deutschen Reiches und Aussiedlung der tschechischen Bevölkerung aus breiten Gebietszonen der für die deutsche Ansiedlung bestimmten „Truppenübungsplätze“. Das enteignete, bzw. in anderer Weise geraubte tschechische Bodeneigentum wurde als Bodenreserve für die Nachkriegskolonisation unter der Verwaltung des deutschen, von den Angehörigen der Waffen – SS geleiteten Bodenamtes für Böhmen und Mähren konzentriert; der Aufbau des Bodenamtes wurde von den nazistischen Okkupanten bald nach der Besetzung Prags begonnen, nachdem sie die Bodenagenda des tschechoslowakischen Ministeriums für Landwirtschaft widerrechtlich übernommen hatten. Dieser geraubte tschechische Boden wurde sukzessiv den deutschen, im Okkupationsgebiet der Tschechoslowakei wirkenden Ansiedlungsgesellschaften übergeben. Ebenso wurde der Boden der tschechischen Landwirte in den abgerissenen, nach München zum Deutschen Reich angeschlossenen Grenzgebieten einer systematischen Persekution ausgesetzt (Vertreibung der Bodenerwerber aus der ersten Bodenreform aus ihren Zuteilungen, Einsetzung der Treuhänder in die landwirtschaftlichen Betriebe unter dem Vorwand der „Gefährdung deren ordnungsmässigen Bewirtschaftung“ u. ä.) und mit deutschen Bauern angesiedelt. Ausser diesen direkten Eingriffen in den tschechischen Bodenbesitz konzentrierten die Okkupanten in ihren Händen die Reglementation des gesamten Grundstückverkehrs: im Inlandsgebiet (in dem sog. Protektorat) eigneten sie sich die

Entscheidung über die Genehmigung der Eigentumsdispositionen mit landwirtschaftlichem Boden an, und sie erweiterten die Geltung eines analogen reichsdeutschen Bodenverkehrsgesetzes auf das zum Reich direkt angeschlossene Grenzgebiet. Diese Massnahmen ermöglichten ihnen, den Bodenmarkt (einschliesslich der nichtlandwirtschaftlichen Immobilien) zu kontrollieren und gleichzeitig die Bodenübertragung auf tschechische Erwerber zu verhindern.

Die nazistische, in den Böhmisches Ländern von den Okkupanten durchgesetzte Bodenpolitik wurde in dieser Weise zum Bestandteil der deutschen imperialistischen Politik (Ostland-Politik) die auf die Ausrottung der nichtdeutschen Bevölkerung Mittel- und Osteuropas und die Germanisierung des nichtdeutschen Bodens dieser Ostgebiete gerichtet war.